

Η μέθοδος Project στη διαδικασία της μάθησης

Ευγενία Μπαζάνη
Εκπαιδευτικός ΠΕ70
mpazaneugenia@gmail.com

➤ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, οι σκοποί της Γενικής Εκπαίδευσης από την άποψη των Επιστημών της Αγωγής είναι να συμβάλλει στην ολόπλευρη, αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των διανοητικών και ψυχοσωματικών δυνάμεων των μαθητών, ώστε ανεξάρτητα από φύλο και καταγωγή, να έχουν τη δυνατότητα να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες και να ζήσουν αρμονικά. Σήμερα, στον εκπαιδευτικό χώρο υπάρχει μια μεγάλη ποικιλία μεθόδων διδασκαλίας-μάθησης στη διάθεση του δασκάλου οι οποίες εκτείνονται από την παρουσίαση πληροφοριών από ένα δάσκαλο σε μια μεγάλη ομάδα μαθητών μέχρι τις εξατομικευμένες μεθόδους, όπου ο μαθητής μπορεί να εργάζεται σε μια κατάσταση αυτοδιδασκαλίας, ελέγχοντας την είσοδο των πληροφοριών και εξετάζοντας τον εαυτό του. Η μέθοδος project είναι ένας τρόπος ομαδικής διδασκαλίας στην οποία συμμετέχουν αποφασιστικά όλα τα άτομα και η διδασκαλία διαμορφώνεται και διεξάγεται από όλους όσους συμμετέχουν. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η παιδαγωγική, ψυχολογική και διδακτική σημασία της διδασκαλίας με τη μέθοδο Project είναι πολύ μεγάλη. Με τη μέθοδο αυτή οι μαθητές μαθαίνουν να συνεργάζονται, αναπτύσσουν το συναίσθημα της συνευθύνης και διαμορφώνουν κοινωνική συνείδηση. Τούς δίνεται η ευκαιρία να έλθουν σε άμεση επαφή με το μορφωτικό αγαθό, πράγμα που αφενός διευκολύνει την εύκολη μάθηση, αφετέρου προάγει την αυτενέργεια. Η κοινή προσπάθεια δασκάλου-μαθητή δημιουργεί ισχυρούς συναισθηματικούς δεσμούς μεταξύ των μαθητών και καλλιεργεί την αγάπη προς τον πλησίον, την αλληλεγγύη, την αμοιβαία κατανόηση, την αλληλεξάρτηση και τη συντροφικότητα. Έτσι, οι μαθητές δραστηριοποιούνται ευκολότερα, παίρνουν πρωτοβουλίες, παρωθούνται, ερευνούν, συλλειτουργούν και διακατέχονται από συλλογική φιλοδοξία για την παρουσίαση ανώτερου ποιοτικού έργου. Η διδασκαλία με τη μέθοδο Project είναι απαραίτητη και μπορεί να εφαρμοστεί σε οποιαδήποτε μαθησιακή ύλη. Είναι αναμφισβήτητο, ότι διαθέτει εξαιρετικά πλεονεκτήματα κι αν δε χρησιμοποιείται συχνά στην τάξη, οφείλεται είτε στην αδυναμία του εκπαιδευτικού να την εφαρμόσει, γιατί είναι μια απαιτητική μέθοδος, είτε στην έλλειψη των κατάλληλων συνθηκών υλοποίησής της ή και στα δύο.

Λέξεις-κλειδιά: Διδασκαλία, Μάθηση, Μέθοδος Διδασκαλίας, Αυτενέργεια.

➤ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα οι σκοποί της Γενικής Εκπαίδευσης από την άποψη των Επιστημών της Αγωγής είναι: *«Σκοπός της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης είναι να συμβάλλει στην ολόπλευρη, αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των διανοητικών και ψυχοσωματικών δυνάμεων των μαθητών, ώστε ανεξάρτητα από φύλο και καταγωγή, να έχουν τη δυνατότητα να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες και να ζήσουν αρμονικά»*. Ειδικότερα, υποβοηθά τους μαθητές: α) να γίνονται υπεύθυνοι, δημοκρατικοί και ελεύθεροι πολίτες, β) να καλλιεργούν και να αναπτύσσουν αρμονικά το πνεύμα και το σώμα τους, τις κλίσεις, τα ενδιαφέροντα και τις δεξιότητές τους, γ) να αναπτύσσουν δημιουργική και κριτική σκέψη, αντίληψη συλλογικής προσπάθειας και συνεργασίας δ) να κατανοούν τη σημασία της τέχνης, της επιστήμης και της τεχνολογίας, να σέβονται τις ανθρωπίνες αξίες και να προάγουν τον πολιτισμό και ε) να αναπτύσσουν πνεύμα φιλίας και συνεργασίας με όλους τους λαούς της γης (Παπάς, 1987).

Οι παραπάνω σκοποί της εκπαίδευσης βρίσκουν εφαρμογή σε ικανοποιητικό βαθμό στον εκπαιδευτικό χώρο και μπορούν να επιτευχθούν με τις κατάλληλες μεθόδους που προσδίδουν μια νέα διάσταση στο χώρο της αγωγής. Στην κατεύθυνση αυτή, έχουν διεξαχθεί πολλές μελέτες με σκοπό τη διερεύνηση παραδοσιακών και σύγχρονων μεθόδων διδασκαλίας. Εμπνεόμενοι από την προσπάθεια αυτή αποφασίσαμε να ασχοληθούμε με τη μελέτη της μεθόδου Project με σκοπό τη βαθύτερη κατανόησή της και την εφαρμογή της στο διδακτικό πεδίο.

➤ Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Εκείνο που απασχόλησε ανέκαθεν τους παιδαγωγούς ήταν ο ορισμός του φαινομένου της διδασκαλίας. Σχετικά με το θέμα αυτό, έχουν διατυπωθεί διάφοροι ορισμοί οι οποίοι αντανακλούν τις παιδαγωγικές τάσεις και κατευθύνσεις κάθε εποχής. Στην περιοχή της Παιδαγωγικής άρχισε να χρησιμοποιείται από τους μεγάλους αντιπροσώπους του αρχαίου ελληνικού πνεύματος, του Πλάτωνα, του Ξενοφώντα, του Αριστοτέλη, του Πλουτάρχου κ.ά. οι οποίοι ασχολήθηκαν με το πρόβλημα της αγωγής και της παιδείας. Επίσης, στη χριστιανική Παιδαγωγική χρησιμοποιείται από τους μεγάλους Πατέρες και διδασκάλους της Εκκλησίας: το Βασίλειο το Μεγάλο, το Γρηγόριο το Θεολόγο, τον Ιωάννη το Χρυσόστομο και άλλους (Τσαμπής, 1963: 110).

Σήμερα, ο όρος διδασκαλία χρησιμοποιείται για να δηλώσει συνειδητή και συστηματική σχολική ενέργεια με την οποία επιδιώκεται όχι μόνο η μετάδοση των γνώσεων και των δεξιοτήτων αλλά και του συναισθήματος, της βούλησης και γενικά η θετική μορφωτική επίδραση στο μαθητή. Η σύγχρονη διδασκαλία δεν αποβλέπει μόνο στη μετάδοση των γνώσεων αλλά επιδιώκει τη διαπαιδαγώγηση του νέου ανθρώπου, δηλαδή την ολόπλευρη ψυχοσωματική του ανάπτυξη και χαρακτηριστικό της γνώρισμα δεν είναι η ποσότητα αλλά η ποιότητα των γνώσεων (Γεωργούσης, 1989: 25).

Οι τρεις παράγοντες της διδασκαλίας: ύλη, μαθητής, δάσκαλος σχηματίζουν ένα τρίγωνο, το οποίο ονομάζεται διδακτικό. Μεταξύ των τριών παραγόντων του δι-

δακτικού τριγώνου υφίσταται μία εναλλασσόμενη αλληλεπίδραση η οποία ποικίλλει ανάλογα με την κρατούσα διδακτική κατάσταση (Τσιρίμπας, 1975: 313). Η μάθηση είναι μια σύνθετη και πολυδύναμη λειτουργία απόκτησης από το άτομο εμπειριών, γνώσεων ή τύπων συμπεριφοράς για την ανάπτυξη της προσωπικότητάς του και την αντιμετώπιση των μεταβαλλόμενων καταστάσεων και απαιτήσεων του οικολογικού, κοινωνικού και πολιτιστικού περιβάλλοντός του. Για τον λόγο αυτόν, η μάθηση συμβαίνει σε έναν οργανισμό, όταν η δραστηριότητα του οργανισμού επιφέρει μια σχετικά σταθερή αλλαγή στη συμπεριφορά του (Δανασσής-Αφεντάκης, 1985).

Η μάθηση, ως μια σχετικά μόνιμη αλλαγή της συμπεριφοράς, που είναι αποτέλεσμα εμπειρίας ή άσκησης, έχει τρία βασικά στοιχεία: α) Καταρχήν, είναι μια αλλαγή που συντελείται στη συμπεριφορά του ατόμου. Είναι αλλαγή της συμπεριφοράς προς το καλύτερο ή το χειρότερο. β) Είναι αλλαγή που συντελείται διαμέσου της εμπειρίας ή της άσκησης. Η εμπειρία είναι απαραίτητη προϋπόθεση, για να συντελεστεί μάθηση. γ) η φράση «σχετικά μόνιμη» σημαίνει, ότι η μάθηση πρέπει να διαρκεί για ένα αρκετά μακρύ χρονικό διάστημα. Αυτό αποκλείει αλλαγές της συμπεριφοράς που απορρέουν από προσωρινές ή μεταβατικές καταστάσεις μικρής διάρκειας (Γεωργούσης, 1989: 35).

Διδασκαλία και μάθηση συνδέονται στενά μεταξύ τους και αποτελούν τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος (Μαρκαντώνης, 1989). Αποτελούν τις δύο θεμελιώδεις λειτουργίες της αγωγής και της όλης παιδευτικής διεργασίας. Επίσης, ο Α. Ζευκιλής ισχυρίζεται, ότι η ποιότητα της μάθησης εξαρτάται από την ποιότητα της διδασκαλίας (Ζευκιλής, 1983: 22). Δεν πρέπει να λησμονείται, ότι η επιτυχία μιας οποιασδήποτε διδασκαλίας κρίνεται από την ποιότητα και την ποσότητα της μάθησης που συντελέστηκε με τη συγκεκριμένη διδασκαλία. Επιπλέον, η μάθηση σαν μέσο οικειοποίησης νέας εμπειρίας συνδέεται με την ανάπτυξη του νέου ανθρώπου. Σύμφωνα με τις έρευνες η δυναμική-πολλαπλασιαστική σχέση της ωρίμασης και της μάθησης είναι εκείνη που προσδιορίζει την ανάπτυξη του νέου ανθρώπου (Παρασκευόπουλος, 1985: 28).

Ολοκληρώνοντας αυτό το κεφάλαιο, μπορούμε να πούμε, ότι ο μαθητής δεν αποτελεί ένα παθητικό ον που αντιδρά μηχανικά στα διάφορα ερεθίσματα του περιβάλλοντος αλλά αποτελεί μια ενεργητική ύπαρξη για ζωή και μάθηση. Η μάθηση που επιτυγχάνεται από τον μαθητή με την αυτενεργό συμμετοχή του, χρησιμεύει να ικανοποιήσει τις ανάγκες του και να λύσει τα ποικίλα και πολλαπλά προβλήματα της ζωής.

➤ Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Η διδασκαλία, όπως έγινε φανερό, είναι μια σκόπιμη και όχι τυχαία ενέργεια. Η διδασκαλία για να θεωρηθεί σωστή και αποτελεσματική, δεν αρκεί μόνο να πετυχαίνει τον σκοπό της αλλά να φέρει σε πέρας το σκοπό της με οικονομία χρόνου και με τη χρησιμοποίηση λιγότερων δυνάμεων. Χρειάζεται λοιπόν, να οργανώνεται σύμφωνα με κάποιο σχέδιο και να εξελίσσεται σε αυστηρά καθορισμένες φάσεις. Σκόπιμη ενέργεια σημαίνει, ότι έχω κατά νου ένα σκοπό και ότι σε σχέση με αυτόν επιλέγω τον κατάλληλο τρόπο και μέσα για να τον πετύχω.

Ο όρος μέθοδος είναι σύνθετος από τις λέξεις «μετά» και «οδός» και σημαίνει τη μέθοδο που ακολουθούμε για να φτάσουμε σε κάποιον σκοπό. Επομένως, μέθοδος

διδασκαλίας είναι η οδός που ακολουθεί ο εκπαιδευτικός, για να πετύχει τους σκοπούς της διδασκαλίας. Αναλυτικότερα, σημαίνει τον τρόπο με τον οποίο προσφέρεται η ύλη στους μαθητές, ώστε να καθοδηγούνται και να βοηθούνται στην προσπάθειά τους να μάθουν (Γεωργούσης, 1989:45). Ο εκπαιδευτικός πρέπει να επιλέξει μόνος του τη μέθοδο που θα χρησιμοποιήσει για να μπορέσει ο μαθητής να γίνει κάτοχος της ύλης. Από τη σωστή εκλογή βέβαια, και την ορθή χρήση της μεθόδου διδασκαλίας θα εξαρτηθεί ο βαθμός απόδοσης του μαθητή, η επιτυχία του διδακτικού έργου του δασκάλου και γενικά η επίτευξη των διδακτικών στόχων.

Η μέθοδος διδασκαλίας μπορεί να επιδράσει καθοριστικά στη διαμόρφωση του χαρακτήρα και της προσωπικότητας του μαθητή. Για να διαπλαστούν ελεύθεροι και δημοκρατικοί πολίτες στο σχολείο, πρέπει οι διδακτικές μέθοδοι που εφαρμόζονται σε αυτό να μην είναι δογματικές, αυταρχικές και καταπιεστικές. Όταν οι μέθοδοι διδασκαλίας είναι δημοκρατικές και φιλελεύθερες, τότε οι μαθητές αναπτύσσουν ερευνητικό πνεύμα και καλλιεργούν την κρίση τους ή τις δημοκρατικές τους ικανότητες. Στη Διδακτική, μέθοδος διδασκαλίας είναι η περιοδικά επαναλαμβανόμενη διδακτική διαδικασία που εφαρμόζεται σε διάφορα μαθήματα και χρησιμοποιείται από περισσότερους από ένα διδάσκοντες (Γεωργούσης, 1989:46).

Είναι φανερό, ότι όλες οι μέθοδοι δεν είναι εξίσου κατάλληλες για να βοηθήσουν τους μαθητές να πετύχουν τους εκπαιδευτικούς τους σκοπούς. Καθεμιά από αυτές διαθέτει τις δυσκολίες της, τα μειονεκτήματά της και τα πλεονεκτήματά της. Η μέθοδος διδασκαλίας επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες, όπως η δομή και οι απαιτήσεις της διδακτέας ύλης, οι σκοποί της διδασκαλίας και του διδασκόμενου μαθήματος, η ιδιοσυγκρασία του διδάσκοντος, η φύση του μαθητή κ.ά. Κατά τη διδασκαλία πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη η φύση της διδακτέας ύλης και οι τρόποι κατά τους οποίους στην επιστήμη συλλέγεται η αλήθεια και ταξινομείται η επιστημονική γνώση (Εξαρχόπουλος, 1946: 253).

Επομένως, οι μαθητές χρειάζονται να μάθουν πώς να αντιμετωπίζουν τη νέα γνώση. Πιο συγκεκριμένα, χρειάζονται να αποκτήσουν τις νοητικές δεξιότητες που θα τους βοηθήσουν να είναι διαρκώς ενημερωμένοι ανεξάρτητα από το είδος της γνώσης. Για να ικανοποιηθούν οι ανάγκες των μαθητών, ο δάσκαλος πρέπει να υιοθετήσει τη μέθοδο διδασκαλίας, η οποία θα διδάξει τους μαθητές να παράγουν γνώση παρά να την αποδέχονται. Ο δάσκαλος για να επιλέξει την ορθή μέθοδο διδασκαλίας ενός μαθήματος, οφείλει να είναι ενήμερος όλων αυτών των χαρακτηριστικών των μαθητών.

Επιτυχημένη διδασκαλία είναι αυτή που προκαλεί αποτελεσματική μάθηση. Με άλλα λόγια, το βασικό κριτήριο επιτυχίας της διδασκαλίας είναι το αποτέλεσμα: ο βαθμός στον οποίο έχουν επιτευχθεί οι εκπαιδευτικοί σκοποί. Η υποβοήθηση των μαθητών να επιτύχουν αξιόπιστα αποτελέσματα απαιτεί τη γνώση εκ μέρους του δασκάλου θεμελιωδών αρχών μάθησης και της αλληλεπίδρασης διδασκαλίας-μάθησης. Η διδασκαλία και μάθηση είναι διεργασίες της εκπαίδευσης ενός μαθητή που απαιτούν αλληλεπίδραση μεταξύ διδάσκοντος-μαθητή.

Σήμερα, στον εκπαιδευτικό χώρο υπάρχει μια μεγάλη ποικιλία μεθόδων διδασκαλίας-μάθησης στη διάθεση του δασκάλου οι οποίες εκτείνονται από την παρουσίαση πληροφοριών από ένα δάσκαλο σε μια μεγάλη ομάδα μαθητών μέχρι τις εξατομικευμένες μεθόδους, όπου ο μαθητής μπορεί να εργάζεται σε μια κατάσταση αυτοδιδασκαλίας, ελέγχοντας την είσοδο των πληροφοριών και εξετάζοντας τον εαυτό του.

➤ Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ PROJECT

Στο χώρο του σχολείου είναι απαραίτητο και πρέπει να καλλιεργηθεί η διαπροσωπική επικοινωνία δασκάλου-μαθητή, για να μην υπάρχει απόσταση μεταξύ τους και να προκύψει μια καινούρια σχέση που να αποκαθλώνει τους μαθητές από την αδιαφορία και να αναπτυχθεί κάποια διάθεση για δημιουργία, για μάθηση και επιτυχία. Ένας ουσιαστικός τρόπος για να επιτευχθεί αυτή η επικοινωνία δασκάλου-μαθητή, είναι η χρησιμοποίηση της μεθόδου Project στο σχολείο, η οποία βοηθά αποτελεσματικά στη σύσφιξη των σχέσεων τους και στην ενεργητική συμμετοχή του μαθητή στην τάξη.

Ως μέθοδο Project εννοούμε μια μορφή διδακτικής διαδικασίας που έχει ως αφητηρία κάποιους προβληματισμούς μεμονωμένων ατόμων ή του συνόλου της διδακτικής ομάδας. Ο σχεδιασμός του μαθήματος γίνεται με ευθύνη της ομάδας και στοχεύει κυρίως στην ολοκλήρωση κάποιου έργου που οδηγεί συνήθως στη λύση του προβλήματος, που τις περισσότερες φορές έχει τη μορφή κάποιας κατασκευής. Ο προβληματισμός αυτός μπορεί να τεθεί ως πρόταση από την πλευρά του εκπαιδευτικού με σκοπό να κινητοποιήσει την ομάδα ή να αποτελέσει αυθόρμητο προβληματισμό μεμονωμένων μελών ή και του συνόλου της ομάδας (Χρυσυφίδης, 1994:43).

Η μέθοδος των «σχεδίων εργασίας», όπως αποδίδεται στα ελληνικά ο αγγλικός όρος “the project method” αναφέρεται σε μια σειρά από συστηματοποιημένες διαδικασίες, τις οποίες ακολουθεί ομάδα μαθητών προκειμένου να διερευνήσει ένα συγκεκριμένο θέμα (Ματσαγγούρας, 1987:76). Η λέξη project προέρχεται από το λατινικό ρήμα projicere, που σημαίνει σχεδιάζω, σκοπεύω, βάζω κάτι στο μυαλό μου και περιγράφω ένα σύνολο δραστηριοτήτων. Ο όρος project καλύπτει σημασιολογικά τους συγγενικούς όρους, από άποψη περιεχομένου: σχέδιο, έργο, πρόγραμμα, πρόθεση, σκοπός. Η μέθοδος λοιπόν, project είναι ένας τρόπος ομαδικής διδασκαλίας στην οποία συμμετέχουν αποφασιστικά όλα τα άτομα και η διδασκαλία διαμορφώνεται και διεξάγεται από όλους όσους συμμετέχουν.

Γενικά, θα μπορούσαμε να πούμε, ότι είναι μια μέθοδος που χρησιμοποιείται αποκλειστικά από ομάδα ή ομάδες ατόμων, δηλαδή είναι ένα συλλογικό έργο και σκοπεύει στη διαπραγμάτευση ενός θέματος, το οποίο εισηγούνται οι μαθητές, σε συνεργασία με το δάσκαλό τους και όχι μόνο και εκτελείται με ένα συγκεκριμένο τρόπο και μια καθορισμένη διαδικασία.

Τα ακόλουθα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της μεθόδου project είναι τα ακόλουθα:

α) Επιτρέπει στο μαθητή να αναπτύξει πρωτοβουλία. Ο μαθητής, χωρίς να δέχεται καμιά καταπίεση από τον δάσκαλό του, αναζητά και προσπαθεί να εντοπίσει τα αντικείμενα με τα οποία θα ασχοληθεί.

β) Δεν υπάρχει δασκαλοκεντρισμός αλλά ο δάσκαλος είναι μέλος της ομάδας. Η συνεργασία δασκάλου-μαθητή γίνεται ισότιμα, με ίσους όρους.

γ) Προσφέρει ίσες ευκαιρίες για συμμετοχή σε καλούς ή μη μαθητές. Το αντικείμενο με το οποίο θα ασχοληθεί ο κάθε μαθητής καθορίζεται από τους ίδιους τους μαθητές και όχι από τον δάσκαλο.

δ) Κατά τη διάρκεια του project γίνεται συζήτηση και κριτική. Η μέθοδος αυτή προβλέπει συγκέντρωση της ομάδας σε τακτά χρονικά διαστήματα για να συζητούν τα μέλη της τα προβλήματα που συναντούν και να παρουσιάζουν το υλικό που βρί-

σκουν. Επίσης, στις συναντήσεις αυτές ασκείται κριτική, και αν τα στοιχεία που έχουν παρουσιάσει, δε θεωρηθούν κατάλληλα, οι μαθητές ανατρέχουν για ανεύρεση στοιχείων.

ε) Η μέθοδος αυτή ξεκινά από πρακτικά ενδιαφέροντα και οδηγεί σε πρακτικά χρήσιμα αποτελέσματα και όχι από ενδιαφέροντα που έχουν σχέση με το θέμα του μαθήματος. Με βάση τα ενδιαφέροντα της ομάδας ή του ατόμου επιχειρεί να αναζητήσει τη σχετική θεματική και να επιτύχει τη μάθηση μέσα από την αναζήτηση των προβληματισμών. Ο εκπαιδευτικός που ακολουθεί αυτή τη μέθοδο, δεν έχει προκαταλήψεις για τη σημασία και την αξία των θεμάτων. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με την αντίληψη που είναι διάχυτη στο εκπαιδευτικό μας σύστημα και που φτάνει στο σημείο να επαναλαμβάνει τα ίδια θέματα πολλές φορές από φόβο μήπως παραλείψει κάποιο.

στ) Επιχειρεί να παρέμβει στη ζωή του ανθρώπου με πρόθεση να την αλλάξει και να τη βελτιώσει. Οι μαθητές προσπαθούν να διορθώσουν κάποια τεχνική ατέλεια, κάποια έλλειψη και μέσα από αυτή την προσπάθεια μαθαίνουν. Για παράδειγμα, μια απρεπής συμπεριφορά που επαναλαμβάνεται, ένα πολεμικό γεγονός μπορούν να τους απασχολήσουν, να καταλήξουν σε κάποιο συμπέρασμα, να παρέμβουν στο μέγεθος που μπορούν, να μάθουν.

ζ) Εκείνο όμως, που αποτελεί το κύριο και καθοριστικό γνώρισμα της μεθόδου είναι το σημείο αφετηρίας της: η διδακτική διαδικασία καθορίζεται από τις προθέσεις της ομάδας, των μαθητών. Από τη στιγμή που θα δοθεί ο λόγος στους μαθητές να καταθέσουν τις απόψεις τους και να συμμετάσχουν στο σχεδιασμό της δράσης, ανατρέπεται όλο το σκηνικό της παραδοσιακής διδασκαλίας και ανοίγονται νέοι ορίζοντες μάθησης και μόρφωσης. Πρόκειται για μια ποιοτική παρέμβαση στα πλαίσια της διδασκαλίας.

➤ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Η μέθοδος project έχει τις ρίζες της στο φιλοσοφικό ρεύμα του Πραγματισμού. Ο όρος Πραγματισμός προέρχεται από τη λέξη «πράγμα» που σημαίνει ενέργεια, πρακτική άσκηση – που εμφανίστηκε στα μέσα του 19^{ου} αιώνα και που έδινε μεγάλη βαρύτητα και σημασία στη δραστηριότητα και στην πράξη (πρακτική εφαρμογή) που πρέπει να αναπτύσσει ο μαθητής παρά στη θεωρία και στην επιστήμη. Αυτή τη μέθοδο τη χρησιμοποίησαν για πρώτη φορά οι Αμερικανοί παιδαγωγοί, εκφραστές της τότε εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης με κύριο εκπρόσωπό της στην Αμερική του J. Dewey (1935) (Ταρατόρη-Τσαλκατίδου, 1996: 43).

Η φιλοσοφική εκείνη κίνηση «αντιμετωπίζει το νου, τη γνώση και τη σκέψη ως ευρισκόμενα στην υπηρεσία της ζωής, ως μέσα ή εργαλεία στην πάλη για επιβίωση». Κύριοι εκπρόσωποι στην αμερικάνικη Παιδαγωγική θεωρούνται οι J. Dewey (1935) και W. H. Kilpatrick (1935) που εκπροσωπούν το «προοδευτικό κίνημα» στην εκπαίδευση. Σύμφωνα με τις αντιλήψεις τους ενισχύεται η δράση, η άμεση συμμετοχή και η συμβολή του ατόμου στη μαθησιακή διαδικασία. Η μέθοδος project έχει επηρεαστεί από τις απόψεις του J. Dewey υπέρ μιας μεθόδου διδασκαλίας με βάση την επίλυση

των προβλημάτων και συνδέεται με τις προτάσεις του W. H. Kilpatrick για σκόπιμες δραστηριότητες προς επίλυση προβλημάτων και στηρίζεται στις ανάγκες και στα ενδιαφέροντα του παιδιού για δράση, μάθηση και συμπεριφορά.

Η ενίσχυση της πρωτοβουλίας του ατόμου και ειδικότερα η σημασία του ρόλου του παιδιού στο σχεδιασμό της διδακτικής δράσης συμπίπτει και με το παιδοκεντρικό κίνημα στις αρχές του αιώνα “vom Kinde aus” που μπορεί να χαρακτηριστεί καθοριστικό στη μεταρρυθμιστική πορεία της εκπαίδευσης. Παιδαγωγοί, όπως E. Key, M. Montessori, O. Decroly εντάσσονται στο κίνημα αυτό και ανοίγουν την πύλη στον «αιώνα του παιδιού».

Ανάλογες αντιλήψεις με αυτές των Αμερικανών πραγματιστών συναντούμε στη Γερμανία, στα πλαίσια του «Σχολείου Εργασίας», με σπουδαιότερους εκπροσώπους τους H. Gauding, G Kerschen Steiner. Το κίνημά τους αποτελεί μια αντίδραση στο σχολείο της απομνημόνευσης, όπως αυτό είχε δημιουργηθεί από τους Ερβαρτιανούς. Επίσης, το «Σχολείο Εργασίας» που εφαρμόστηκε στο σοβιετικό εκπαιδευτικό σύστημα, αντιλαμβάνεται την εργασία ως τη μοναδική δυνατότητα αποφυγής της αποξένωσης του ατόμου. Οι βασικές αρχές του σοβιετικού σχολείου εργασίας είναι η παραγωγική δραστηριότητα ως μορφωτικό στοιχείο, η μόρφωση μέσα από ρεαλιστικές καταστάσεις και η προσέγγιση του και χειρωνακτικής δράσης. Ως κύριους εκπροσώπους θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τους P. P. Blonskij και A.S. Makarenko (Χρυσafίδης, 1994).

Στις δεκαετίες του '60 και του '70, εποχή της αμφισβήτησης τονίστηκαν στην Παιδαγωγική θεωρίες που ζητούσαν αναθεώρηση των κοινωνικών δομών μέσα από διαδικασίες επικοινωνιακής αλληλεπίδρασης. Η μέθοδος Project φάνηκε από την πρώτη στιγμή να ανταποκρίνεται σε μεγάλο βαθμό στα νέα αιτήματα και είναι μια δυναμίδα στα θεμέλια του οποιαδήποτε κλειστού εκπαιδευτικού συστήματος. Η μέθοδος αυτή θα πρέπει να θεωρηθεί ως μια αντιφατική παρέμβαση σε κάθε συστηματικά δομημένο εκπαιδευτικό σύστημα. Όσοι θεωρούν, ότι αυτό το σύστημα δεν επιδέχεται αλλαγές, αντιμετωπίζουν τη μέθοδο Project αλλά και κάθε συναφή μέθοδο με επιφύλαξη και την απορρίπτουν με κατ' επίφαση επιστημονικά επιχειρήματα, δηλαδή για καθαρά ιδεολογικούς λόγους (Χρυσafίδης, 1994: 48).

Στον εκπαιδευτικό χώρο, εκτός από την ειδική πραγματεία που συνέγραψε ο W. Kilpatrick με τον τίτλο «The Project Method (1919), ένθερμη παρουσίαση της μεθόδου στην Ελλάδα έκαναν ο Κ. Γιαννακόπουλος (1949), η Κλεάνθους (1952) και άλλοι παιδαγωγοί (Ματσαγγούρας, 1987: 76).

➤ ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ PROJECT

Η φάση της οργάνωσης και του σχεδιασμού της μεθόδου Project απαιτεί την ενεργό συμμετοχή κατά το δυνατόν όλων των μελών της ομάδας στα πλαίσια της επικοινωνιακής διδασκαλίας. Για την πραγματοποίηση της μεθόδου Project ακολουθείται η εξής διαδικασία (Frey, 1986).

1^ο στάδιο: Πρωτοβουλία Πρόταση

Στο στάδιο αυτό, ένας δάσκαλος ή ένας μαθητής θέτει μια πρόταση, η οποία αποτελεί το ερέθισμα για τη διεξαγωγή του έργου. Στην αρχή δηλαδή, υπάρχει μια πρωτοβουλία που εκφράζεται με μια συγκεκριμένη πρόταση. Αφορμή για το ξεκίνημα μπορεί να αποτελέσει η επιθυμία ορισμένων ατόμων να ασχοληθούν με κάτι συγκεκριμένο, τα κοινωνικά προβλήματα της εποχής ή κάτι άλλο. Η πρωτοβουλία μπορεί να προέρχεται από ένα βίωμα, ένα γεγονός, ένα πρόβλημα ή από το ενδιαφέρον για κάτι. Αυτοί που κάνουν την πρόταση, πρέπει να ξεκαθαρίσουν πώς την αντιλαμβάνονται και να προσδιορίσουν τη μορφωτική αξία που μπορεί να έχει η συγκεκριμένη πρόταση πάνω στην οποία βασίζεται η διεξαγωγή του Project. Το αν βέβαια η πρόταση θα εξελιχθεί σε ένα Project, θα εξαρτηθεί από τη συζήτηση που θα ακολουθήσει.

Η πρωτοβουλία έχει δύο χαρακτηριστικά γνωρίσματα: α) *Αδέσμευτη έκβαση*. Η πρόταση που θα τεθεί, δε σημαίνει αυτόματα και τη διεξαγωγή του Project. Τα μέλη που συμμετέχουν, οφείλουν να αποσαφηνίσουν την πρόταση και να εξηγήσουν την αξία που έχει. Σε αυτή τη διαδικασία το πλεονέκτημα είναι, ότι καθετί μπορεί να αποτελέσει το ερέθισμα για την εκτέλεση του Project. β) *Χωρίς μορφωτική αξία*. Αυτός που κάνει την πρόταση, δεν είναι υποχρεωμένος να προτείνει κάτι που έχει οπωσδήποτε μορφωτική αξία, δηλαδή δεν πρέπει να εμπεριέχει οπωσδήποτε κοινωνικό ή οικολογικό ή άλλο προβληματισμό. Η πρωτοβουλία αποκτά από μόνη της μορφωτική αξία, καθώς τα μέλη ασχολούνται με την πραγμάτωσή της.

Πολύ σπουδαίο ρόλο σε αυτή τη μέθοδο παίζει η ελευθερία στην επιλογή του θέματος, που προϋποθέτει την ύπαρξη θάρρους και την έλλειψη άγχους, κυρίως όταν δεν μπορεί να δώσει μια απάντηση σε προβλήματα και ερωτήσεις που αντιμετωπίζει. Αυτό που έχει μεγάλη σημασία, είναι η πρόταση να γίνεται όχι από το δάσκαλο αλλά από κάποιο μέλος. Στην ομάδα οι συνθήκες πρέπει να είναι τέτοιες, ώστε όλα τα μέλη να εκφράζονται ελεύθερα και να μη νιώθει και να μη νιώθει κανείς άγχος, ότι θα γίνει αντικείμενο σχολιασμού εκφράζοντας την πρότασή του, αρκεί να έχει ανοιχτούς ορίζοντες ενδιαφερόντων.

2^ο στάδιο: Κριτική ανταλλαγής απόψεων σχετικά με την πρωτοβουλία

Στο στάδιο αυτό, αυτοί που συμμετέχουν, εκφέρουν άποψη πάνω στην πρόταση που έγινε, επεξεργάζονται την αρχική πρωτοβουλία και διαμορφώνουν αυτό που πρόκειται να κάνουν όλοι μαζί. Αυτό που πρέπει να καθοριστεί, κατά τη διεξαγωγή της συζήτησης και της ανταλλαγής των απόψεων, είναι ο καθορισμός των χρονικών ορίων. Η χρονική διάρκεια εκτείνεται από λίγα λεπτά μέχρι και ώρες ανάλογα με τις συνθήκες και τις ανάγκες που υπάρχουν. Επιπλέον, ορίζονται και οι κανόνες σύμφωνα με τους οποίους θα διεξαχθεί η συζήτηση, όπως να παρέχεται η δυνατότητα συμμετοχής όλων των μελών στη συζήτηση, να είναι δυνατή η έκφραση των συναισθημάτων και των εμπειριών όλων των μελών, να επεξηγούνται οι δυσνόητοι όροι κ.ά. Με τον καθορισμό αυτών των πλαισίων επιτυγχάνεται μια κοινή συνεννόηση, έτσι ώστε να γίνεται η συζήτηση με βάση αυτά που έχουν συμφωνηθεί.

Έπειτα, ακολουθεί η διαδικασία ανταλλαγής απόψεων, μια διαπραγματευτική διαδικασία, δηλαδή η επικοινωνία με λέξεις και εκφραστικές χειρονομίες. Αυτοί που συμμετέχουν, εξετάζουν με προσοχή την πρόταση, προσπαθούν να κατανοήσουν το περιεχόμενό της, παίρνουν θέση πάνω σε αυτή εκφράζοντας τις επιθυμίες τους για δράση και τη διευρύνουν με τις δικιές τους ιδέες. Συνήθως, η ομάδα έρχεται σε επαφή και συζητά και με άλλα άτομα από το περιβάλλον της.

Η συζήτηση γύρω από την πρωτοβουλία μπορεί να σταματήσει, αν τα μέλη δεν κατορθώσουν να συνεννοηθούν ή θεωρήσουν πως για διάφορους λόγους είναι αδύνατο να πραγματοποιηθεί το Project. Αν όμως, όλα πάνε καλά, η φάση αυτή θα καταλήξει σε ένα αδρομερές σχεδιάγραμμα. Το σχεδιάγραμμα αυτό δεν είναι αυστηρά καθορισμένο και επεξεργασμένο πρόγραμμα. Απλά διαγράφει αμυδρά τι πρέπει να γίνει μελλοντικά.

3^ο στάδιο: Από κοινού διαμόρφωση των πλαισίων

Σε αυτό το στάδιο αρχίζει η πραγμάτωση της πρωτοβουλίας και τα μέλη αυτό-οργανώνονται μέσα σε ένα καθορισμένο χρονικό διάστημα: καθορίζουν τους τομείς δράσεις, σχεδιάζουν τις φάσεις εξέλιξης του Project, αποκτούν πιο ξεκάθαρη ιδέα του πιθανού αποτελέσματος, συζητούν και αποφασίζουν τις σχέσεις που θα επικρατήσουν μεταξύ τους και προχωρούν στην κατανομή εργασιών.

Στο τέλος αυτής της φάσης έχει αποφασιστεί: ποιος θα συμμετέχει στην εξέλιξη του Project, ποιες δραστηριότητες θα πραγματοποιηθούν, ποιος θα είναι ο ρυθμός της εργασίας, πόσο χρονικό διάστημα θα κρατήσουν οι εργασίες και τι θα προκύψει. Στο τέλος δηλαδή καθορίζεται ένα λεπτομερές πρόγραμμα δραστηριοτήτων που περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο γίνονται οι διάφορες ενέργειες και την ποιότητά τους. Αυτό το πρόγραμμα περιγράφει την ποιότητα των ενεργειών με τρεις τρόπους:

1^{ος} τρόπος. Εδώ έχουμε περιγραφή του τρόπου που οδηγεί στο συγκεκριμένο αποτέλεσμα, η οποία μπορεί να πάρει δύο μορφές: ή καθορίζει ξεχωριστά τις διάφορες δραστηριότητες όλων των μελών ή αναφέρει τις αρχές με βάση τις οποίες πρέπει να γίνουν οι διάφορες ενέργειες, όπως όλα τα μέλη πρέπει να είναι σε θέση να μπορούν να αντικαταστήσουν οποιαδήποτε στιγμή κάποιο μέλος, να μπορούν να ανταπεξέλθουν με όσο το δυνατό λιγότερα μέσα, να σέβονται το περιβάλλον, να καταμερίζουν λεπτομερειακά τις διάφορες εργασίες, να μην υπάρχει διαχωρισμός χειρωνακτικής και πνευματικής εργασίας, να υπάρχει ευελιξία, έτσι ώστε η δράση να προσαρμόζεται στις εκάστοτε υπάρχουσες συνθήκες κ.ά.

2^{ος} τρόπος. Έχουμε περιγραφή ρόλων δηλαδή κατανέμουν τους ρόλους που πρέπει να αναλάβουν κατά την πορεία του Project.

3^{ος} τρόπος. Εδώ γίνεται καταγραφή των δυνατοτήτων που παρέχει το περιβάλλον. Τα μέλη συζητούν για το τι θα μπορούσε ή τι θα έπρεπε να γίνει. Σε αυτή την περίπτωση περιορίζονται στο να εξασφαλίσουν όλες τις δυνατότητες που τους παρέχει το περιβάλλον, όπως εργαλεία, χρήματα, διαθέσιμο χρόνο, μικρούς και μεγάλους χώρους κ.ά.

Αυτό που έχει μεγάλη σημασία είναι, ότι εφόσον υπάρχει ομοφωνία και συνεν-

νόηση, τα μέλη αποδέχονται την πρωτοβουλία με τρόπο, ώστε οι διάφορες ενέργειές τους, να γίνονται «ενέργειες που καθοδηγούνται από ένα στόχο και γίνονται με όλη την καρδιά (Kilpatrick).

4ο στάδιο: Υλοποίηση του προγράμματος. Εκτέλεση του Project

Σε αυτό το στάδιο, εφαρμόζεται στην πράξη το πρόγραμμα που είχε καταστρωθεί. Τα μέλη προσπαθούν να κάνουν πράξη αυτά που έθεσαν ως στόχους, ασχολούνται με τις εργασίες που έχουν επεξεργαστεί προηγουμένως με λεπτομέρεια, αφιερώνονται σε έναν τομέα της δικής τους επιλογής και ταυτόχρονα μέσα από την πράξη μαθαίνουν.

Σε ορισμένα Project σε αυτό το στάδιο αρχίζει η πράξη και όλα όσα προηγήθηκαν, ήταν κατά κάποιο τρόπο προετοιμασία. Αντίθετα, σε άλλα Projects οι δραστηριότητες μετά από εξάσκηση, σταδιακό σχεδιασμό και πρόβες έχουν λάβει σιγά-σιγά μορφή π.χ. εκείνα τα Project που έχουν στόχο μια θεατρική παράσταση. Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι δραστηριότητες πάνω σε αυτό καθαυτό το Project έχουν αρχίσει από νωρίτερα και τώρα γίνονται περισσότερο εντατικές, εμβαθύνονται και τελειοποιούνται.

Όλα τα μέλη δεν είναι απαραίτητο να κάνουν ταυτόχρονα την ίδια εργασία. Η κατανομή των εργασιών είναι απαραίτητη και ωφέλιμη και δεν πρέπει να είναι προϊόν κάποιων διαταγών, κανόνων ή πειθαναγκασμών. Τα μέλη μπορούν να εργάζονται ατομικά, σε μικρότερες ή μεγαλύτερες ομάδες, να ασκούν έλεγχο, να καθοδηγούν. Επίσης, δεν αποκλείεται η εναλλαγή πνευματικών και χειρωνακτικών εργασιών.

5ο στάδιο: Η περάτωση του Project

Η περάτωση του Project μπορεί να γίνει με έναν από τους παρακάτω τρόπους: α) Όταν το αποτέλεσμα που επιδιώκταν, έχει επιτευχθεί, το Project τερματίζεται. Πρόκειται για Projects, που αποβλέπουν σε ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα. β) Έχουμε τον πρόωρο τερματισμό του Project στην περίπτωση που η πορεία των ενεργειών οδήγησε σε αποτέλεσμα διαφορετικό από αυτό που είχε τεθεί στην αρχή ως κοινός στόχος. γ) Το κλείσιμο του Project δε γίνεται με τυπικές διαδικασίες αλλά σιγά-σιγά εφαρμόζονται στην καθημερινή πράξη όσα κατακτήθηκαν από την όλη προσπάθεια. Αυτό που έμαθαν τα μέλη, βρίσκει απευθείας εφαρμογή στην πράξη, όπως τα Projects, που αποσκοπούν στην απόκτηση ορισμένων τρόπων συμπεριφοράς.

6ο στάδιο: Διαλείμματα ανατροφοδότησης και ενημέρωσης

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί, ότι κατά τη διάρκεια του Project παρεμβάλλονται διαλείμματα ενημέρωσης και ανατροφοδότησης, στα οποία τα μέλη ανταλλάσσουν πληροφορίες και συζητούν καταστάσεις ή προβλήματα, τα οποία ανακύπτουν κατά τη διεξαγωγή του Project.

➤ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ PROJECT ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΑΞΗ

Η μέθοδος Project είναι η μέθοδος που εντάσσεται στη γενική «φιλοσοφία» της αυτενεργού και συνεργατικής μάθησης. Είναι η κατ' εξοχήν μέθοδος που προσφέρεται για δημιουργία διαπροσωπικής επικοινωνίας δασκάλου-μαθητή, γιατί δεν έχει σχέση με την κλασική μορφή διδασκαλίας, όπου ο δάσκαλος είναι φορέας της γνώσης και ο παντογνώστης που διαπιστώνει αν έχει κάνει κτήμα του ο μαθητής αυτά που ο ίδιος προσφέρει.

Στη μέθοδο Project, ο ρόλος του στην ομάδα είναι πολύ διακριτικός, συμβουλευτικός και ισότιμος. Ο δάσκαλος ενσωματώνεται στην ομάδα και δρα όπως όλα τα άλλα μέλη της, κι επειδή η συμμετοχή του δασκάλου και του μαθητή γίνεται με ίσους όρους, συμβάλλει στην ανάπτυξη οικειότητας και στην καλλιέργεια διαπροσωπικής επικοινωνίας. Η αξία του δασκάλου δεν παραβλέπεται αλλά τού δίνει τη δυνατότητα να βοηθήσει τους μαθητές του να διαμορφώσουν την προσωπικότητά τους και όχι μόνο να τούς μεταδίδει ξερές, στείρες και πολλές φορές ξεπερασμένες γνώσεις. Έτσι, επιβραβεύεται η αξία του ρόλου του και φαίνονται τα αποτελέσματα της δουλειάς του.

Η μέθοδος αυτή αναθέτει στους μαθητές την πρωτοβουλία να αναζητήσουν και να εντοπίσουν τα αντικείμενα με τα οποία θα ασχοληθούν, παρακινεί τους μαθητές να βρουν τις πηγές του θέματος που διαπραγματεύονται και τούς δίνει τη δυνατότητα να καθορίσουν μόνοι τους τον τρόπο της δουλειάς τους. Εδώ ακριβώς φαίνεται και η διαφορά από την παραδοσιακή διδασκαλία, επειδή έχουν το δικαίωμα να σμιλεύουν με τα χέρια τους τα όμορφα ευρήματά τους και να τα διαμορφώνουν σε όμορφες δημιουργίες, χωρίς να βρίσκονται κάτω από το σκληρό μάτι του δασκάλου (Ταρατόρη-Τσαλκατίδου, 1996: 53).

Η επικοινωνία επιτυγχάνεται κυρίως, επειδή ο μαθητής ενθαρρύνεται να εκφράζεται ελεύθερα και η ευκαιρία αυτή τού δίνεται από την πρώτη στιγμή. Χαρακτηριστικό γνώρισμα της μεθόδου είναι να θέτει έντονους προβληματισμούς στην ομάδα και να ενημερώνονται όλοι από κοινού για τα προβλήματα που προκύπτουν, βρίσκοντας παράλληλα κατάλληλες λύσεις. Το αποτέλεσμα από αυτή την ενθάρρυνση είναι, ότι βοηθάει το μαθητή στην ωριμότητά του, διότι πολλές εμπειρικές έρευνες έχουν αποδείξει, ότι η παιδαγωγική σχέση που δε βοηθά και δεν ενθαρρύνει το παιδί να εκφραστεί, έχει αρνητική επίπτωση στη γλωσσική και διανοητική του ανάπτυξη (Φραγκουδάκη, 1979: 30).

Η ομαδική εργασία που είναι ένα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της μεθόδου εκτός από τη συμβολή της στη σύσφιξη σχέσεων δασκάλου-μαθητή, αποφέρει θετικά αποτελέσματα, όπως έχουν καταδείξει πολλές μελέτες και έρευνες που κατά καιρούς έχουν γίνει, σε πολλούς τομείς όπως στον τομέα της σύσφιξης των κοινωνικών σχέσεων καθώς και στην ποιότητα των γνώσεων που επιτυγχάνεται με τη μέθοδο αυτή. Για να πετύχει λοιπόν, κανείς θετικά αποτελέσματα, θα πρέπει να κάνει σωστή χρήση της μεθόδου Project, διότι υπάρχει ο κίνδυνος να μην πραγματοποιηθούν όλα αυτά τα οποία προσφέρει, αν ο δάσκαλος που θα την εφαρμόσει, δεν ξέρει να τη χρησιμοποιεί.

Η τεράστια σημασία της μεθόδου φαίνεται και στη νέα προσέγγιση στο ρόλο του διδάσκοντα. Στην προοπτική που διαγράφει η νέα μέθοδος διδασκαλίας, οι διδάσκο-

ντες οδηγούνται σε σύνθετους ρόλους που διευρύνουν τα όρια της αυτονομίας αλλά και της ευθύνης τους. Παύουν να είναι τα κεντρικά πρόσωπα της διδακτικής διαδικασίας που καθορίζουν τι πρέπει να γίνει και να συμπεριφέρονται κυρίως ως μεταδότες της γνώσης. Αντίθετα, καθοδηγούν διακριτικά τους μαθητές τους και δημιουργούν εκείνες τις προϋποθέσεις που τούς επιτρέπουν να έχουν έναν ενεργητικό ρόλο στην εκπαίδευση.

Η δομή και το κλίμα της τάξης επηρεάζουν τη συμμετοχή σε δραστηριότητες και την επικοινωνία των μαθητών τόσο αναμεταξύ τους όσο και μεταξύ αυτών και του εκπαιδευτικού (Τριλιανός, 1997: 122). Οι σχέσεις αγάπης, εμπιστοσύνης, αναγνώρισης, αυτοπεποίθησης, ενθάρρυνσης, υπομονής του παιδαγωγού στο παιδί είναι δομικά στοιχεία της παιδαγωγικής ατμόσφαιρας και τονίζουν τον ανθρώπινο χαρακτήρα, σύμφωνα με τον Bollnow. Οι σχέσεις αυτές ασφαλώς δημιουργούν τις πιο βασικές προϋποθέσεις για μια σωστή αγωγή. Το ζεστό αυτό συναισθηματικό κλίμα κάνει ευχάριστη την παραμονή και εργασία των μαθητών στο σχολείο και εδραιώνει στη συνείδησή τους την αισιοδοξία, η οποία οδηγεί με σιγουριά στην πρόοδο, τη δημιουργία και την εποικοδομητική μάθηση (Τσουρέκης, 1987: 207).

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η παιδαγωγική, ψυχολογική και διδακτική σημασία της διδασκαλίας με τη μέθοδο Project είναι πολύ μεγάλη. Με τη μέθοδο αυτή οι μαθητές μαθαίνουν να συνεργάζονται, αναπτύσσουν το συναίσθημα της συν ευθύνης και διαμορφώνουν κοινωνική συνείδηση. Τούς δίνεται η ευκαιρία να έλθουν σε άμεση επαφή με το μορφωτικό αγαθό, πράγμα που αφενός διευκολύνει την εύκολη μάθηση, αφετέρου προάγει την αυτενέργεια. Η κοινή προσπάθεια δασκάλου-μαθητή δημιουργεί ισχυρούς συναισθηματικούς δεσμούς μεταξύ των μαθητών και καλλιεργεί την αγάπη προς τον πλησίον, την αλληλεγγύη, την αμοιβαία κατανόηση, την αλληλεξάρτηση και τη συντροφικότητα. Έτσι, οι μαθητές δραστηριοποιούνται ευκολότερα, παίρνουν πρωτοβουλίες, παρωθούνται, ερευνούν, συλλειτουργούν και διακατέχονται από συλλογική φιλοδοξία για την παρουσίαση ανώτερου ποιοτικά έργου.

Επίσης, οι μαθητές ακολουθώντας αυτή τη μέθοδο μαθαίνουν να επιχειρηματολογούν, να κρίνουν αντικειμενικά απόψεις και θέσεις και να καλλιεργούν τις ανώτερες πνευματικές λειτουργίες τους. Με τη μέθοδο αυτή εξυπηρετείται και η διδακτική αρχή της ατομικότητας και της αυτομόρφωσης, αφού επιτρέπει στα μέλη της ομάδας να εργάζονται σύμφωνα με τις ικανότητες, τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντά τους (Τριλιανός, 1998: 68). Η διδασκαλία με τη μέθοδο Project είναι απαραίτητη και μπορεί να εφαρμοστεί σε οποιαδήποτε μαθησιακή ύλη. Είναι αναμφισβήτητο, ότι διαθέτει εξαιρετικά πλεονεκτήματα κι αν δε χρησιμοποιείται συχνά στην τάξη, οφείλεται είτε στην αδυναμία του εκπαιδευτικού να την εφαρμόσει, γιατί είναι μια απαιτητική μέθοδος, είτε στην έλλειψη των κατάλληλων συνθηκών υλοποίησής της ή και στα δύο.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Frey, K. (1986). *Η «Μέθοδος Project»*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη.
- Γεωργούσης, Π. (1989). *Ψυχολογία των μεθόδων διδασκαλίας*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Δανασσής-Αφεντάκης, Α. (1985). *Διδακτική - Μάθηση*. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Εξαρχόπουλος, Ν. (1946). *Γενική Διδακτική* (τ. Α'). Αθήνα: Αλεξ. Χ. Ρούγκα.
- Ζευκιλής, Α. (1983). *Διδακτική: Γενικές αρχές διδασκαλίας* (Μέρος Α'). Αθήνα: ΣΕΛΕΤΕ.
- Μαρκαντώνης, Τ. (1989). *Παραδόσεις παιδαγωγικής και διδακτικής*. Αθήνα: Μαυρομμάτης.
- Ματσαγγούρας, Η. (1987). *Ομαδοκεντρική διδασκαλία και μάθηση*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Παπάς, Α. (1987). *Μαθητοκεντρική διδασκαλία*. Αθήνα: Βιβλία για όλους.
- Παρασκευόπουλος, Ι. (1985). *Εξελικτική ψυχολογία* (τ. 3). Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Ταρατόρη-Τσαλκατίδου, Ε. (1996). Η μέθοδος Project και η συμβολή της στη διαπροσωπική επικοινωνία δασκάλου – μαθητή. *Σχολείο και Ζωή*, 2, 49.
- Τσαμπής, Γ. (1963). *Η παιδεία εις το Βυζάντιον*. Μυτιλήνη: Αυτοέκδοση.
- Τσιρίμπας, Α. (χ.χ.). *Γενική παιδαγωγική*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Τριλιανός, Α. (1997). *Η παρώθηση ή πώς καλλιεργείται στο μαθητή η έφεση για μάθηση*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Τριλιανός, Α. (1998). *Μεθοδολογία της σύγχρονης διδασκαλίας* (τ. 13). Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Τσουρέκης, Δ. (1987). *Σύγχρονη παιδαγωγική*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Φραγκουδάκη, Α. *Τα αναγνωστικά βιβλία του Δημοτικού Σχολείου: Ιδεολογικός πειθαναγκασμός και παιδαγωγική βία*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Χρυσαφίδης, Κ. (1990). *Βιωματική – Επικοινωνιακή Διδασκαλία*. Αθήνα: Gutenberg.